

УДК 378.037.016

ПРОЦЕСУАЛЬНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ

Лариса Чинчева

старший викладач факультету
мистецтв НПУ імені М.П. Драгоманова

Анотація. Стаття розкриває специфіку диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики до практичної роботи зі школярами. Здійснено процесуально-функціональний аналіз диригентсько-хорової підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів. Проведений аналіз дозволив виокремити найбільш значущі функції для диригентсько-хорового навчання студентів.

Ключові слова: диригентсько-хорова підготовка; майбутній учитель музики; процесуально-функціональний аналіз; практична робота.

ПРОЦЕСУАЛЬНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ

Лариса Чинчева

старший викладач факультету
мистецтв НПУ імені М.П. Драгоманова

Аннотация. Статья раскрывает специфику дирижерско-хоровой подготовки будущих учителей музыки к практической работе со школьниками. Осуществлено процессуально-функциональный анализ дирижерско-хоровой подготовки студентов факультетов искусств педагогических университетов. Проведенный анализ позволил выделить наиболее значимые функции для дирижерско-хорового обучения студентов.

Ключевые слова: дирижерско-хоровое подготовка; будущий учитель музыки; процессуально-функциональный анализ; практическая работа.

PROCESS AND FUNCTIONAL ANALYSIS OF ART FACULTY STUDENTS' CONDUCTIVE AND CHORAL TRAINING

Larysa Chyncheva

Senior Lecturer of Art Faculty
National Pedagogical Dragomanov University
Kyiv, Ukraine

Abstract. The article reveals the specifics of teachers' conductive and choral music training for practical work with students. The aim of the article is to specify future music

teachers' conductive and choral training for practical work with pupils; to identify the most significant functions of students' conducting and choral training. The chosen problem is relevant as using of pedagogical opportunities of conductive and choral subjects is an effective tool of forming future music teachers' professional competence due to involving them into active individual and group performing activity (participating in performances of educational choral group and managing it while working practically with choir).

Procedural and functional analysis of conductive and choral training of art faculty students is done. The analysis allowed disclosing the most important tool for students' conducting and choral training.

In the conclusion the author emphasizes on the fact that a characteristic creative feature of a music teacher's activity is a high level of creative activity that aims at implementing musical and creative abilities in the process of perception of the individual's new spiritual needs, which help get practical experience. The system of indirect management in the creative process on the basis of a creative and reflexive manner is optimum. This property gains the special value in the process of interpreting music art and aesthetic image.

The future music teachers' attention should be paid to the lack of a student's holistic vision of the art and music image. The problem of the future teachers' creative development is connected with forming creativity, with efficient searching forms, methods, tools and techniques that intensify the independence of musical thinking in the process of interpretative activity. In the process, a gap between rational and emotional aspects of art and musical activities has been found.

Key words: conducting and choral training; future music teacher; procedural and functional analysis; practical work.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Теоретико-методологічна й методична підготовка майбутніх учителів музики в циклі диригентсько-хорових дисциплін здійснюється послідовно впродовж усього періоду навчання в інститутах мистецтв та на музично-педагогічних факультетах педагогічних університетів. Саме цикл диригентсько-хорових дисциплін дозволяє подолати недоліки професійної підготовки майбутніх учителів до практичної діяльності, а саме: розрізненість засвоєння знань з окремих дисциплін, що стає значною перешкодою для реалізації комплексного підходу до навчання й виховання майбутніх фахівців; відсутність навчальної дисципліни, яка готує студентів до керівництва творчими дитячими колективами, орієнтує їх на просвітницьку роботу та залучає до активної концертної діяльності; незбалансованість, відокремленість у вивченні музичних дисциплін, яка заважає формуванню цілісних та системних музично-педагогічних знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вдосконалення диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики пов'язана з суттєвими змінами, що стосуються підвищення якості навчання фахівців мистецького профілю. У роботах низки дослідників (А. Авдієвський,

А. Болгарський, А. Козир, Л. Куненко, С. Мархлевський, П. Ніколаєнко, К. Птиця, Т. Смирнова та ін.) проведений теоретичний аналіз сутності та структури диригентсько-хорової підготовки на музично-педагогічних факультетах та в інститутах мистецтв педагогічних університетів, що виявив інтегративну природу останньої, зумовлену єдністю базисно-комплексного навчання. З огляду на це, у контексті теоретичного та практичного вирішення проблеми формування професійної майстерності майбутніх учителів музики в циклі диригентсько-хорових дисциплін, постає потреба обґрунтування такого педагогічного підходу, який уможливило б необхідну цілісність становлення вказаної особистісної підструктури. Це, перш за все, використання педагогічних можливостей диригентсько-хорових дисциплін як засобу формування фахової майстерності майбутніх учителів музики через залучення їх до активної індивідуальної та колективної виконавської діяльності (участь у виступах навчального хорового колективу та керівництво ним у процесі практикуму роботи з хором) [2, с. 114].

Формулювання цілей статті. Метою публікації є визначення специфіки диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики до практичної роботи зі школярами; виокремлення найбільш значущих функцій для диригентсько-хорового навчання студентів факультетів мистецтв.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для визначення основних функцій диригентсько-хорового навчання студентів факультетів мистецтв, що сприятимуть забезпеченню ефективності його регуляції, нами був проведений аналіз складної функціональної структури діяльності вчителя музики. Доречно зазначити, що під функцією, у науковому аспекті, розуміють відношення двох груп об'єктів, де зміна одного з них веде до зміни іншого [1, с. 332]. Аналіз психолого-педагогічної та мистецтвознавчої літератури дозволив виокремити найбільш важливі функції диригентсько-хорового навчання студентів, а саме: інтегративну, комунікативну, компетентнісну, проєктивну, творчу.

Інтегративна функція забезпечує взаємозв'язок, взаємодію видів мистецтв у процесі їх естетико-виховного впливу на учнів, що полягає в цілісному сприйнятті твору (змісту й форми, емоційного й раціонального, морального й естетичного), у єдності завдань розвитку художньо-естетичних почуттів, суджень, смаків та ідеалів школярів. Найбільш ефективним варто вважати звернення до трьох навчальних предметів гуманітарного циклу –

музики, літератури та образотворчого мистецтва. Зважаючи на цю позицію, варто виділити таку низку застосування видів мистецтва в навчальному процесі, а саме: тематичний, образних порівнянь і контрастних зіставлень, оціночних і логічних суджень.

У музично-педагогічній освіті стає нагальною необхідністю створення інтеграційної системи знань про музику, яка вимагає більшої злагодженості викладу навчальних дисциплін. Результати проведеного нами опитування дозволили визначити найбільш суттєві недоліки цього процесу, які полягають у незлагодженості між окремими навчальними дисциплінами фахового та психолого-педагогічного циклів; суттєвому розриві між теоретичними знаннями та практичним викладанням мистецьких дисциплін; неповному координуванні навчальних програм різних музичних дисциплін, у результаті якого виникає незбалансованість у вивченні навчального матеріалу, що породжує відокремленість та розірваність отриманих студентами знань, умінь та навичок; відсутності логічних взаємозв'язків між навчальними дисциплінами мистецького циклу; ізольованому вивченні основних фахових дисциплін, що не дозволяє отримати закінчене уявлення про властивості цілого.

Комунікативна функція щільно пов'язана з великим впливом, що його здійснює на студентів особистість педагога, його моральна культура, вміння встановлювати й підтримувати доброзичливі стосунки з студентами, власним прикладом пробуджувати їх до подальшої активної практичної діяльності.

Ефективне впровадження цієї функції сприяє оволодінню майбутніми вчителями музики секретами творчої взаємодії з учнями (дія рефлексивного «Я» очима інших та через рефлексивне «Я», як через призму бачення себе) та реалізує механізм їх самоактуалізації. Це потребує від педагога вміння залучити студентів до різноманітних видів мистецької діяльності й кваліфіковано організувати роботу творчих навчальних колективів. Комунікативна функція проявляється в умінні педагога розвивати в студентів ініціативу планування спільної діяльності, уміти розподіляти доручення, проводити інструктаж, координувати спільну діяльність, створювати спеціальні ситуації для здійснення виховного впливу тощо.

Компетентнісна функція диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики охоплює широку ерудицію в галузі художньої культури, педагогіки, психології, мистецтвознавства, естетики; володіння практичними вміннями й навичками (педагогічними, хормейстерськими,

інструментально-виконавськими), уміннями словесної інтерпретації музичних образів тощо; сформованість особистісних якостей та здібностей, необхідних для успішного здійснення функцій учителя музики: педагогічних (толерантність, комунікативність, організаторсько-конструктивні здібності, зосередженість, тактовність, витримка, здатність до емпатії, ідентифікації); музично-фахових (музичні якості та здібності, тощо) [2, с. 145].

Компетентнісна функція забезпечує власну орієнтувально-регулюючу основу мистецької освіти, а також визначає методологічну спрямованість професійної діяльності студентів. Вона спрямована на чітко представлений у свідомості кінцевий результат, вироблення критеріїв оцінки художньо-музичних творів та актуалізацію особистісного емоційного ставлення студентів до них; забезпечує готовність студентів до формування «Я-концепції».

Проектувальна функція забезпечує орієнтування студентів на перспективу їх розвитку в мистецько-естетичному й методико-педагогічному аспектах. Ця функція виражається в забезпеченні цілеспрямованості навчального процесу, формуванні чітких уявлень щодо мети особистісного розвитку кожного студента. Особливого значення вона набуває в реалізації технологічних підходів, спрямованих на досягнення «ефекту випередження» в мистецькому навчанні. Проективна функція виражає зорієнтованість навчального процесу на впровадження не будь-яких, а саме прогресивних новацій. Важливу роль ця функція відіграє в подоланні таких недоліків наявного процесу навчання, як невизначеність, абстрагованість кінцевих завдань професійної підготовки, необґрунтованість завдань проміжних її етапів, нез'ясованість термінів виконання окресленої мети.

Ефективне проектування навчально-виховної роботи полягає в доборі таких способів організації діяльності студентів, які найповніше реалізують зміст мистецької освіти шляхом творчої взаємодії. Саме проектувальне спрямування вимагає від педагога вмінь переорієнтувати мету й зміст освіти на конкретні педагогічні завдання враховуючи потреби та інтереси студентів, а також власний освітянський та мистецький досвід. Проектувальна функція дозволяє вчителю визначити основні й другорядні завдання на кожному етапі педагогічного процесу, виважити вибір

різновидів діяльності, підпорядкований визначеним завданням. Завдяки запровадженню цієї функції суттєво поліпшується індивідуальна робота з майбутніми вчителями музики для розвитку їхніх творчих здібностей, підбираються форми, методи та засоби педагогічного процесу в їх оптимальному поєднанні, стимулюється активність студентів, уміння проектувати проблемні ситуації та успішно вирішувати їх. На думку В. Семиченко, проєктивно-прогностична функція на основі контролю динаміки змін учнів дозволяє виявити і проаналізувати її тенденції, екстраполювати отримані результати аналізу на подальший період [3, с. 139].

Творча функція проявляється в креативному застосуванні цінних педагогічних та методичних ідей у конкретних педагогічних умовах. Ця функція передбачає активізацію творчих підходів особистості до життєдіяльності. Сутність реалізації творчої функції полягає в критичному осмисленні та творчому розвитку того нового, що виходить за межі відомих теорій, певною мірою збагачуючи їх.

Висновки. Характерною властивістю наявності креативного в діяльності вчителя музики є високий рівень творчої активності, яка спрямована на реалізацію музично-творчих здібностей у процесі сприйняття нового як духовної потреби особистості, що, насамперед, сприяє набуттю практичного досвіду. Оптимальною є система опосередкованого керівництва творчим процесом на рефлексивно-креативній основі. Особливого значення ця властивість набуває в процесі відтворення художньо-естетичного образу музичного твору. Увагу майбутніх учителів музики доцільно спрямовувати на відсутність цілісного бачення художньо-музичного образу студентами. Адже проблема творчого розвитку майбутнього вчителя пов'язана з вихованням креативності з ефективним пошуком форм, методів, засобів та прийомів, які активізують самостійність музичного мислення в процесі інтерпретаційної діяльності. У цьому процесі вона виявила деякий розрив раціонального й емоційного аспектів художньо-музичної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.

Л. ЧИНЧЕВА

Процесуально-функціональний аналіз диригентсько-хорової підготовки студентів факультетів мистецтв

2. Козир А. В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: [монографія] / А. В. Козир. – К. : НПУ імені М. Драгоманова, 2008. – 378 с.

3. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. / Валентина Анатоліївна Семиченко. – К. : Вища шк., 2004. – 335 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Honcharenko, S. U. (1997). *Ukraiïnskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical vocabulary]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

2. Kozyr, A. V. (2008). *Profesiina maisternist uchyteliv muzyky: teoriia i praktyka formuvannia v systemi bahatorivnevoi osvity [Professional skills of Music teachers: theory and practice in the system of multilevel education]*. Kyiv: National Dragomanov Pedagogical University [in Ukrainian].

3. Semychenko, V. A. (2004). *Psykhohohiia pedahohichnoi diialnosti [Psychology of the pedagogical activity]*. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].